

Ekonomiutskottet

Statsrådets redogörelse Finlands digitala kompass

Till kommunikationsutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse Finlands digitala kompass (SRR 10/2022 rd): Ärendet har remitterats till ekonomiutskottet för utlåtande till kommunikationsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- IKT-direktör Jarkko Levasma, finansministeriet
- specialsakkunnig Tiina Hanhike, arbets- och näringsministeriet
- ledande sakkunnig Päivi-Maria Virta, Transport- och kommunikationsverket
- ledande arkitekt Mikko Rauhala, Meteorologiska institutet
- Mission Lead, Digitalization Janne Järvinen, Business Finland Oy
- ledande expert Mika Tuuliainen, Finlands näringsliv rf
- direktör Kristo Lehtonen, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- chef för digitala och utbildningsfrågor Joonas Mikkilä, Företagarna i Finland rf
- ledande expert Miia Lindell, Teknologiindustrin rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- undervisnings- och kulturministeriet
- kommunikationsministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Statsrådets redogörelse om Finlands digitala kompass är en nationell strategisk färdplan som anknyter till digitaliseringsutvecklingen fram till 2030 och som konkretiserar målen för informations- och teknologipolitiken. Målen med den digitala kompassen indelas i fyra delområden: digitalt kompetent befolkning och arbetskraft, digital infrastruktur, digitalisering av företag och digitala offentliga tjänster. I den digitala kompassen ställs dessutom upp mål för den förvaltningsövergripande ledningen av digitaliseringen. För varje tema har man utöver målen definierat nyck-

Utlåtande EkUU 69/2022 rd

elresultat som stöder måluppfyllelsen. Den nationella digitala kompassen baserar sig på EU:s digitala kompass från 2021.

För att styra digitaliseringen och den datadrivna ekonomin behövs sektorsövergripande ledning och samarbete. För detta behov tillsattes hösten 2021 en ministerarbetsgrupp för utveckling av digitaliseringen, datadriven ekonomi och den offentliga förvaltningen. Som stöd för ministerarbetsgruppens arbete har det inrättats en gemensam digitaliseringsbyrå för ministerierna, vars uppgift är att utveckla en permanent och förvaltningsöverskridande samordning. Digitaliseringsbyrån har också utarbetat den digitala kompass för Finland som nu behandlas i samarbete med olika ministerier, ämbetsverk, kommuner och berörda grupper. Sakkunniga har påpekat att arbetsgruppen för digitalisering och digitaliseringsbyrån har visat sig vara fungerande samarbetsmekanismer och lyft fram behovet av att permanenta deras verksamhet. Ett av målen i redogörelsen är därför att möjligheterna med digitalisering och datadriven ekonomi ska utnyttjas fullt ut genom en ledning som främjar det förvaltningsövergripande samarbetet.

Ekonomiutskottet konstaterar att redogörelsen ger en heltäckande beskrivning av nuläget och utmaningarna i fråga om digital utveckling och datadriven ekonomi i Finland. Den kan också ses som ett verktyg för att leda och styra digitaliseringsutvecklingen. Utskottet anser det vara viktigt att redogörelsen om tryggheten av Finlands konkurrenskraft styr utvecklingen av digitaliseringen och dataekonomin över regeringsperioderna. Digitalkompassen fungerar som ett strategiskt dokument som i nästa fas behöver kombineras med en konkret genomförandeplan. Ekonomiutskottet stöder de mål och nyckelresultat som presenteras i kompassen. Utskottet fokuserar i sitt utlåtande särskilt på aspekter som gäller digitalisering av företag.

Digitalisering av företag

I redogörelsen granskas digitaliseringen och de mål och åtgärder som hänför sig till den på ett övergripande sätt ur flera kompletterande perspektiv. Dessa delområden är också i många avseenden kopplade till varandra. Till exempel mångsidig utbildning och kompetensutveckling inom den digitala branschen är förutsättningar för digitalisering av företag. Trots de skillnader som finns i digitaliseringen av företag och offentliga tjänster är det också viktigt att dessa sinsemellan sammanhängande delområden utvecklas gemensamt. Det pågående decenniet av förändringar i digitaliseringen och den datadrivna ekonomin är en utmaning inte bara för samarbetet mellan förvaltningsområdena utan också för samarbetet mellan den offentliga och den privata sektorn. Utnyttjandet av Finlands starka sidor kräver långsiktigt, målmedvetet och sektorsövergripande samarbete samt strategiskt riktade investeringar.

Företagens digitalisering granskas ur olika inkomstperspektiv i redogörelsen: digital teknik och FoUI-verksamhet i anslutning till den, databaserad affärsverksamhet, ökning av små och medelstora företags digitala kompetens samt den digitala gröna omställningen och i synnerhet effekten av ett hållbart handavtryck och exportmöjligheter.

Företagens roll när det gäller att uppnå målen för Finlands digitala kompass och reformera ekonomin är betydande. För att dra nytta av digitaliseringen är det viktigt att utveckla, ta i bruk och kommersialisera samt tillämpa spetsteknologier som främjar digitaliseringen på bred front över hela näringslivet. Det kräver samarbete mellan företag, högskolor och forskningsinstitut både på

Utlåtande EkUU 69/2022 rd

nationell och internationell nivå. Det är viktigt att säkerställa FoUI-investeringar i identifierad nyckelteknik och att öka storleken på de kompetenskluster som hänför sig till dem.

Även om Finland hör till de digitalt avancerade länderna, är kommersialiseringen och lanseringen av innovationer på marknaden långsam. Också tillgången på kapital är betydligt mindre än i många konkurrentländer. Ekonomiutskottet betonar att det kommersiella utnyttjandet av resultaten av forsknings- och utvecklingsarbetet bör kunna genomföras snabbare och smidigare än för närvarande. Det är särskilt viktigt eftersom den aktör som först släpper ut en produkt på marknaden, särskilt på den digitala marknaden där utvecklingen sker snabbt, ofta hinner erövra en betydande del av marknaden och etablera sig som marknadsledare. Det leder i sin tur lätt till en koncentration av marknaden, vilket gör det svårt för andra aktörer att komma in på marknaden och öka sin egen verksamhet där. Utskottet betonar vikten av effektiv tillsyn och EU-påverkansarbete för att säkerställa att nya aktörer och innovationer har tillträde till marknaden och att konkurrensen på marknaden består.

I internationella jämförelser räknas Finland till de avancerade länderna inom artificiell intelligens och till ledare inom artificiell intelligens bland de digitalt avancerade länderna i Europa, konstateras det i redogörelsen. Vår styrka anses vara i synnerhet teknologisk forskning på hög nivå och samutveckling, där offentliga satsningar och en aktiv innovationspolitik som påskyndar digitaliseringen är centrala facilitärer. Då investeringarna i artificiell intelligens ökar globalt krävs det allt större satsningar på ny kompetens för att hålla sig kvar bland toppländerna.

I ett sakkunnigyttrande till utskottet har det framförts att det finländska företagsfältet är splittrat i fråga om utnyttjandet av spetsteknologier och data. En digitaliseringsutveckling som avancerar horisontellt genom näringslivet kan påskyndas särskilt genom att den digitala kompetensen hos små och medelstora företag förbättras. Ekonomiutskottet anser det vara viktigt att små och medelstora företag stöds och styrs i utnyttjandet av digitala lösningar. De möjligheter som digitaliseringen skapar för små och medelstora företag är väsentliga med tanke på hela den finländska ekonomins tillväxt och konkurrenskraft.

Ekonomiutskottet har i sina tidigare utlåtanden (EkUU 57/2022 rd — RP 211/2022 rd och EkUU 48/2022 rd — RP 154/2022 rd) betonat FoUI-verksamhetens betydelse för mindre företag och uppstartsföretag. Utskottet har konstaterat att finansieringen av FoUI särskilt ska möjliggöra att innovationer kan skalas upp och tas i kommersiellt bruk för att den ekonomiska tillväxten och konkurrenskraften ska tillta. Endast på så sätt bidrar FoUI-satsningarna effektivt till ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft och främjar den gröna och digitala omställningen.

I enlighet med vad som konstateras i ett sakkunnigyttrande skulle uppnåendet av FoUI-målet på 4 procent ha en betydande inverkan på utvecklingen av teknik som främjar digitaliseringen och på genomförandet av den digitala kompassen, om insatserna i betydande grad riktas till verksamhet som främjar digitaliseringen. Tillgången till FoUI-finansiering påverkar också möjligheterna att ta itu med utvecklingsmöjligheterna inom datadriven ekonomi på EU-nivå. Utnyttjandet av digital teknik och digitala data i affärsverksamheten har ofta samband med företagets tillväxtorientering. Företagens digitala kapacitet stöder innovationer, konkurrenskraft och välfärd i samhället.

Utlåtande EkUU 69/2022 rd

Digitaliseringen har skapat nya säkerhetshot, såsom cyberattacker, informationspåverkan samt informations- och identitetsstöld, sägs det i redogörelsen. Cybersäkerhetens betydelse accentueras på grund av Rysslands anfallskrig och annan global osäkerhet. Ekonomiutskottet har i sitt utlåtande om redogörelsen om förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön (EkUU 23/2022 rd — SRR 1/2022 rd) bland annat konstaterat att den försvagade säkerhetspolitiska miljön, digitaliseringen av servicesamhället och nätverksbildningen har breddat hotbilden för den kritiska infrastrukturen på ett sätt som delvis kan göra de nuvarande skyddsåtgärderna otillräckliga.

Utskottet instämmer i redogörelsens konstaterande att Finland har goda förutsättningar att bygga upp ett tryggt och funktionssäkert samhälle. Bristen på experter inom branschen är dock en stor utmaning både i utvecklingen av cybersäkerheten och mer allmänt i digitaliseringen. Ekonomiutskottet anser det vara viktigt att säkerställa att det finns tillräckligt med ändamålsenligt utbildningsutbud och cyberkompetens i Finland. När det gäller företagsfältet bedöms nivån på informations- och cybersäkerheten i redogörelsen som helhet vara rätt så god, även om skillnaderna mellan företagen kan vara stora. Också utskottet anser det vara viktigt att de små företagens förmåga att sörja för dataskyddet och datasäkerheten samt cybersäkerheten ägnas större uppmärksamhet än tidigare.

Genomförande och uppföljning

Ekonomiutskottet konstaterar att digitaliseringen är förenad med många fördelar och möjligheter, men att det också behövs indikatorer med hjälp av vilka dessa fördelar konkret kan mätas och deras konsekvenser bedömas.

Enligt redogörelsen ska åtgärderna i den digitala kompassen och de investeringar som de kräver uppdateras i genomförandeprogrammet för varje regeringsperiod. Det är viktigt att utarbeta en genomförbar åtgärdsplan för åtgärderna och säkerställa tillräcklig finansiering för att målen ska nås. Åtgärderna bör trygga Finlands förmåga att svara på den globala konkurrensen och det finländska samhällets utmaningar samt säkerställa att Finland inte hamnar på efterkälken i den digitala utvecklingen.

Enligt uppgift bereds en digital portfölj som verktyg för uppföljning av målen för den digitala kompassen, och det fastställs indikatorer för uppföljning av nyckelresultaten. Dessa baserar sig på det arbete som redan utförts och är centrala verktyg för att skapa en uppdaterad lägesbild av digitaliseringsutvecklingen och för att leda digitaliseringen. Ekonomiutskottet håller med de sakkunniga om att detta arbete bör fortsätta som ett led i den förvaltningsövergripande ledningen av digitaliseringen och verkställandet av den digitala kompassen.

I genomförandet av den digitala kompassen kommer ett stort antal aktörer från olika samhällssektorer att delta. Det är viktigt att genomförandeorganen i stor utsträckning också utformar åtgärder för att uppnå de gemensamma målen. De investeringar som målen och nyckelresultaten i den digitala kompassen förutsätter kan preliminärt bedömas när verkställighetsplanen är klar våren 2023. Beslut om enskilda åtgärder i verkställighetsplanen fattas enligt normala ram- och budgetprocesser.

Utlåtande EkUU 69/2022 rd

I överensstämmelse med vad som sägs i redogörelsen riktar sig åtgärderna i den digitala kompassen särskilt till statsförvaltningen, men dess mål är att involvera intressentgrupperna i främjandet av de nationella målen och uppmuntra intressentgrupperna att beakta de nationella målen i sina strategier och i utvecklingen av sin verksamhet. Det är viktigt att genomförandet av den digitala kompassen planeras och följs upp tillsammans med berörda grupper inom den privata sektorn. Utskottet betonar vikten av öppenhet och samarbete med berörda grupper vid beredningen av genomförandet av den digitala kompassen och finner det angeläget att näringslivet deltar i genomförandet.

Utskottet anser att det är viktigt att fortsätta och stärka det samordnade genomförandet av den digitala kompassen. Den nätverksbaserade modellen för digital ledning samt den digitala ministergruppens verksamhet och digitaliseringsbyrån bör enligt utskottet etableras som en permanent del av statsrådets verksamhet.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ekonomiutskottet föreslår

att kommunikationsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 20.1.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Sanni Grahn-Laasonen saml
vice ordförande Katri Kulmuni cent
medlem Atte Harjanne gröna
medlem Mari Holopainen gröna
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Sakari Puisto saf
medlem Minna Reijonen saf
medlem Janne Sankelo saml
medlem Veikko Vallin saf
medlem Tuula Väättäinen sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst
ersättare Juha Mäenpää saf.

Sekreterare var

utskottsråd Maiju Tuominen.